

Секція: ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 378.147:712.2:635.91/.92

ІЩУК Л.П.¹

ІЩУК Г.П.²

¹Білоцерківський національний аграрний університет

²Уманський національний університет садівництва

ДО ПРОБЛЕМ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН САДОВО-ПАРКОВОГО ЦИКЛУ, ЩО ВИВЧАЮТЬ КВІТКОВІ РОСЛИНИ ВІДКРИТОГО І ЗАКРИТОГО ҐРУНТУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Проаналізовано проблеми викладання дисциплін «Ботаніка», «Загальне квітникарство», «Декоративні рослини закритого ґрунту», «Основи квіткового аранжування» для освітнього ступеня «Бакалавр» і дисциплін «Тепличне господарство», «Фітодизайн закритого середовища» для освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 206 «Садово-паркове господарство».

Ключові слова: «Ботаніка», «Загальне квітникарство», «Декоративні рослини закритого ґрунту», «Основи квіткового аранжування», «Тепличне господарство», «Фітодизайн закритого середовища».

Розбудова національної освіти України, її трансформація з метою інтеграції в Європейську систему підвищує вимоги до вищої професійної підготовки фахівців садово-паркового господарства, їх якісно нового теоретичного і методичного забезпечення науково-дослідницької діяльності.

Нормативно-правовою базою професійної підготовки фахівців садово-паркового господарства в Україні є: Закон України «Про освіту» [2], Закон України «Про професійно-технічну освіту» [3], Закон України «Про вищу освіту» [1], а також Концепція організації підготовки магістрів [13], Положення «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [14], Указ Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [17] та стандарти вищої освіти України першого (бакалаврського) [16] і другого (магістерського) [15] рівнів освіти спеціальності – 206 Садово-паркове господарство.

Перед сучасною педагогічною наукою й практикою стоїть складне завдання підготовки майбутніх фахівців до ефективної професійної діяльності. Важливим напрямком реформування освіти є забезпечення випускників закладів вищої освіти навичками і компетенціями необхідними на ринку праці, які прописані у стандартах вищої освіти першого і другого рівнів спеціальності – 206 Садово-паркове господарство [15, 16]. Сьогодні існує дисбаланс між навичками і компетенціями, які формуються у студентів у навчальному закладі і навичками та компетенціями необхідними на робочому місці. Тому реформування освіти має відповідати світовим тенденціям. Визначальними для професійної підготовки майбутніх фахівців садово-паркового господарства є як теоретичні так і практичні уміння, формування яких відбувається переважно під час дидактично й методично грамотно організованих і проведених теоретичних та практичних занять, навчальних і виробничих практик та науково-дослідної роботи [18].

Враховуючи євроінтеграційні тенденції розвитку України, наміри щодо приєднання до європейського простору вищої освіти, соціальну значущість забезпечення якості та ефективності вітчизняної системи професійної підготовки фахівців садово-паркового господарства, метою наших досліджень було проаналізувати проблеми теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців садово-паркового господарства на прикладі Білоцерківського національного аграрного університету та Уманського національного університету садівництва впродовж 2009-2020 рр. В рамках цього завдання ми проаналізували зміст нормативних та вибіркових дисциплін спеціальності 206 Садово-паркове господарство у Білоцерківському НАУ та Уманському НУС, які вивчають квіткові рослини відкритого і закритого ґрунту, зокрема, «Ботаніка», «Квітникарство», «Квітникарство закритого ґрунту»,

«Декоративні рослини закритого ґрунту», «Основи квіткового аранжування», «Тепличне господарство», «Фітодизайн закритого середовища».

З усіх вище перерахованих дисциплін лише «Ботаніка» належить до нормативних дисциплін і зрозуміло є фундаментальною для вивчення всіх наступних дисциплін. Курс «Ботаніки» викладається впродовж I-II семестрів і охоплює анатомію, морфологію та систематику вищих і нижчих рослин та грибів. «Дендрологія», яка вивчає деревні і кущові рослини садів і парків також належить до нормативних дисциплін, натомість «Квітникарство», що вивчає трав'янисті рослини і піднаметовий покрив у садах і парках, не обґрунтовано, на нашу думку, належить до вибіркових дисциплін. «Квітникарство» на рівні з «Дендрологією» має належати до нормативних дисциплін спеціальності 206 Садово-паркове господарство. Дисципліна «Квітникарство» викладається на III курсі впродовж 5-6 семестру і вивчає асортимент декоративних трав'янистих рослин відкритого ґрунту, загальні вимоги щодо умов вирощування, розмноження, агротехнічні прийоми догляду та технології створення різних типів квітникових насаджень у відкритому ґрунті [5, 11]. Оскільки «Квітникарство» розглядає загальні питання – асортимент квітникових культур, технології їх вирощування і створення насаджень різного функціонального призначення, то на нашу думку, цю дисципліну логічніше назвати «Загальне квітникарство».

Продовжує вивчення квіткових культур дисципліна «Основи квіткового аранжування», практичний курс якої викладають на IV курсі у 7 семестрі. У останньому 8 семестрі освітнього рівня «Бакалавр» студенти вивчають курс «Декоративні рослини закритого ґрунту», головним завдання якого було вивчення асортименту декоративних рослин закритого ґрунту. Останніми роками у зв'язку з інтеграцією української системи освіти до європейської розпочалась тенденція, щодо об'єднання дисциплін, кількість яких в одному семестрі не повинна перевищувати вісім, включаючи навчальні практики, які оцінюються окремо. Тому у Білоцерківському НАУ у 2015-2016 навчальному році дисципліни «Основи квіткового аранжування» та «Декоративні рослини закритого ґрунту» об'єднали під загальною назвою «Квітникарство закритого ґрунту». Практика такого об'єднання не прижилася і у наступному навчальному році ці дисципліни знову розділили на «Основи квіткового аранжування» та «Квітникарство закритого ґрунту». Однак відповідно до нової назви змінюється і зміст дисципліни, яка тепер передбачає вивчення промислових квіткових культур. Таким чином, перший бакалаврський рівень завершується дисципліною «Квітникарство закритого ґрунту». Слід зауважити, що окремі питання культури та розміщення квіткових рослин у фітокомпозиціях опосередковано також висвітлюють дисципліни «Луківництво і газони», «Садово-паркове будівництво», «Основи композиції».

На другому магістерському рівні продовжують вивчати квіткові культури в рамках дисципліни «Тепличне господарство», де знову значну увагу приділяють промислового квітникарству. Завершується магістерський курс дисципліною «Фітодизайн закритого середовища», яка розглядає питання озеленення інтер'єрів, створення та функціонування зимових садів. Опосередковано у магістратурі окремі питання культури трав'янистих рослин і створення з їх участю квітників, рокаріїв, альпінаріїв, озеленення водойм і берегової лінії розглядає дисципліна «Агротехніка зеленого будівництва», а питання експлуатації цих об'єктів вивчає курс «Експлуатація садово-паркових об'єктів».

Як видно з представленого аналізу багато дисциплін змістовно повторюються, як наприклад, «Квітникарство закритого ґрунту» і «Тепличне господарство». А деякі змістовні аспекти, як наприклад, асортимент декоративних рослин закритого ґрунту, випали як на бакалаврському так і на магістерському рівні. Виходячи з даного аналізу пропонуємо ці дисципліни згрупувати і викладати наступним чином.

Дійсно, у I-II семестрі ОР «Бакалавр» доцільно залишити вивчення нормативної фундаментальної дисципліни «Ботаніки» (табл. 1). Практичний курс «Основи квіткового аранжування» доцільно перенести на II курс у 3 семестр щоб забезпечити безперервність вивчення квіткових рослин. Доцільність вивчення цього курсу в осінній період обґрунтовується ще й наявністю на біостаніонарі БНАУ широкого асортименту зрізочних квіткових культур – сортів жоржини культурної, айстри китайської, чорнобривців, целозії, амаранту, хризантем

тощо [9]. До того ж для формування букетів можна добирати різнобарвні осінні листки і плоди дерев та кущів, а також овочі.

На III курсі впродовж 5-6 семестру доцільно залишити дисципліну «Квітникарство», змінивши її назву на «Загальне квітникарство» та надати їй статусу нормативної, прирівнявши до «Дендрології». Курс «Загального квітникарства» включає лекційні і практичні заняття має повне методичне забезпечення та навчальний посібник «Квітникарство», який укладений відповідно до типової навчальної програми з цієї дисципліни [8, 11, 12]. Значна увага у курсі «Загального квітникарства» має бути приділена навчальній практиці, яка також у Білоцерківському НАУ та Уманському НУС має методичне забезпечення та дозволяє студентам відвідувати квіткові господарства, ботанічні сади, дендропарки [6, 7].

На IV курсі у 7 семестрі продовжити вивчення квіткових культур доцільно дисципліною «Декоративні рослини закритого ґрунту», де можна детально розглянути асортимент тропічних, субтропічних декоративних рослин, сукулентів та кактусів і лише оглядово в межах 1-2 занять розглянути питання промислового квітникарства та озеленення інтер'єрів. Ця дисципліна у Білоцерківському НАУ також має методичне забезпечення [4]. В рамках вивчення цього курсу було б добре передбачити навчальну практику, під час якої можна познайомитися з колекціями та експозиціями у закритому ґрунті у Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України, Ботанічному саду ім. акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національному дендрологічному парку «Софіївка» НАНУ та місцевими квітковими господарствами, що вирощують культури у закритому ґрунті.

Таблиця 1 – Розподіл часу за видами теоретичної практичної підготовки студентів серед дисциплін професійного циклу освітніх рівнів «Бакалавр» і «Магістр»

Назва дисципліни	*Статус дисципліни	Курс / Семестр	Кількість кредитів ЄCTS	Кількість годин, год				
				лекційних	практичних	навчальної практики	самостійної роботи	Всього
Спеціальність 206 «Садово-паркове господарство», освітній рівень «Бакалавр»								
Ботаніка	н	I/1-2	6,0	44	44	60	68	216
Основи квіткового аранжування	в	II/3	2,0	-	34	-	38	72
Загальне квітникарство	н	III/5-6	6,0	44	44	24	63	175
Декоративні рослини закритого ґрунту	в	IV/8	3,5	34	34	12	46	126
Спеціальність 206 «Садово-паркове господарство», освітній рівень «Магістр»								
Тепличне господарство	н	M ₁ /10	3,0	26	26	-	51	103
Фітодизайн закритого середовища	н	M ₂ /11	4,0	20	20	-	80	120

*Примітка: н – нормативна; в – вибіркова.

У II семестрі магістратури необхідно залишити дисципліну «Тепличне господарство», де можна детально розглянути типи культивацийних споруд і мікроклімат у них, видовий та сортовий асортимент промислових квіткових культур, особливості їх вирощування. У третьому семестрі магістратури доцільно залишити дисципліну «Фітодизайн закритого середовища», яка розглядає питання створення і функціонування зимових садів та озеленення інтер'єрів і має методичне забезпечення [10].

Таким чином, послідовне викладання дисциплін «Ботаніка», «Основи квіткового аранжування», «Загальне квітникарство», «Декоративні рослини закритого ґрунту» на бакалаврському рівні та дисциплін «Тепличне господарство» і «Фітодизайн закритого середовища» на магістерському рівні та надання дисципліні «Загальне квітникарство» статусу нормативної забезпечує безперервне вивчення різноманіття декоративних квіткових культур і піднаметового покриву у садах і парках та особливостей їх культури й використання у відкритому і закритому просторах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України «Про освіту». URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>
3. Закон України «Про професійно-технічну освіту». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z980103.html
4. Ішук Л.П. Декоративні рослини закритого ґрунту: Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни для студентів агрономічного факультету за кредитно-модульною системою організації навчального процесу. Біла Церква, 2013. 172 с.
5. Ішук Л.П. До питання викладання дисципліни «Квітникарство» у вищій школі // Старовинні парки і ботанічні сади – наукові центри збереження біорізноманіття рослин та охорони історико-культурної спадщини: матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 115-річниці зо Дня заснування Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України (5-7 жовтня, 2011 р., м. Умань). Умань: Видавець «Сочинський», 2011. С. 279-281.
6. Ішук Л.П. З досвіду проведення практичних занять з «Квітникарства» на виробництві // Сучасні проблеми ведення сільського господарства та підготовки фахівців аграрного профілю: Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Біла Церква, 15 лютого 2018 р.). Біла Церква, 2018. С. 36-37.
7. Ішук Л.П. Квітникарство. Методичні вказівки для проведення навчальної практики (за кредитно-модульною системою організації навчального процесу). Біла Церква, 2011. 36 с.
8. Ішук Л.П. Квітникарство: Методичні вказівки до виконання лабораторно-практичних занять з дисципліни (за кредитно-модульною системою організації навчального процесу). Біла Церква, 2011. 167 с.
9. Ішук Л.П. Колекція багаторічних трав'янистих квітничково-декоративних рослин біостаніонару Білоцерківського національного аграрного університету // Відновлення порушених природних екосистем: Матеріали IV міжнародної наукової конференції (м. Донецьк, 18-21 жовтня 2011 р.). Донецьк, 2011. С. 158-160.
10. Ішук Л.П. Фітодизайн закритого середовища: Методичні рекомендації для студентів агробіотехнологічного факультету ОР «Магістр», спеціальності 206 "Садово-паркове господарство". Біла Церква, 2018. 80 с.
11. Ішук Л.П., Олешко О.Г., Черняк В.М., Козак Л.А. Квітникарство / за ред. канд. біол. наук Л.П. Ішук. Біла Церква, 2014. 292 с.
12. Квітникарство: Програма навчальної дисципліни для підготовки фахівців ОКР «Бакалавр» напряму підготовки 6.090103 «Лісове і садово-паркове господарство» у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації Міністерства аграрної політики та продовольства України / В.М. Черняк, В.П. Кучерявий, Л.П. Ішук, Л.І. Крупкіна, О.Г. Олешко. К.: Аграрна освіта, 2012. 23 с.
13. Концепція організації підготовки магістрів. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS12399.html
14. Положення «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP111341.html
15. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня освіти ступеня вищої освіти – магістр галузі знань – 20 «Аграрні науки та продовольство» спеціальності 206 «Садово-паркове господарство». Введений в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 № 383. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/206-sadovo-parkova%20gospodarstvo-M.pdf>
16. Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня освіти ступеня вищої освіти – бакалавр, галузі знань – 20 Аграрні науки та продовольство спеціальності – 206 Садово-паркове господарство Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 559. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/206-sadovo-parkove-gospodarstvo-bakalavr.pdf>
17. Указ Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/344/2013>
18. Ishchuk L.P., Kurka S.S., Ischuk G.P. From the experience of training specialists of forestry and landscape gardening // Professional competency of modern specialist: means of formation, development and improvement: monograph. Warsaw: BMT Eridia Sp .z o.o., 2018, P. 285-302.

УДК 378.147:712.4:378.4БНАУ

КРУПА Н.М.

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТОПІАРНЕ МИСТЕЦТВО» У БІЛОЦЕРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Досвід викладання дисципліни «Топіарне мистецтво» у Білоцерківському національному аграрному університеті показує, що індивідуальні завдання та навчальна практика надають здобувачам вищої освіти можливості набути практичних навичок виконувати роботи з формування рослин відкритого ґрунту за допомогою